

Er børnebøger om sorg noget, alle bør eje?

Der udkommer flere og flere børnebøger, der eksplicit handler om død og sorg. Bøgerne er udtryk for en stigende interesse for at imødekomme børns sorg. Men vil man det, skal man passe på med at stikke børn – og især børn, der har mistet – døden i næsen, advarer ekspert

AF LISE KABELL SØGAARD

lise.soegaard@k.dk

Tegningerne er, som børnebogstegninger er flest, uskyldige og fulde af farver. Men titlerne signalerer, at nu bliver det alvorligt: "Fie på kirkegården", "Fabian er vred", "Når jeg savner min far" og "Nede i jorden, oppe i himlen" er alle børnebøger, der handler om sorg, og som er udkommet inden for det seneste halve år.

Bøgerne følger sig til en længere liste af ny børnelitteratur, der handler meget eksplicit om sorg, død og tab. Tendensen er klar – men betyder det, at den sorgfulde børnebog er noget, man skal til at have i samlingen? Skal man som forælder eller bedsteforælder gå efter "Fie på kirkegården" frem for "Totte bager", når man handler bøger til sit barn eller barnebarn? Og er bøgerne i det hele taget gode for de børn, der har haft døden tæt inde på livet?

For at begynde ved det første, så har vi i lang tid haft pædagogiske billed- og børnebøger om andre vilkår her i livet. For eksempel at tage tøj på, få en bror og søster eller blive drillet. Børnebøgerne er nu begyndt at bevæge sig ind på det vilkår, at vi alle skal dø. Og det er kun godt, mener Ask Elklit, professor i traumepsykologi ved Syddansk Universitet.

"Hvis man skal sige det lidt brutalt, så er der kommet et marked for børnebøger om død. Der findes børn, der bliver fader- eller moderløse i en ung alder. Det er omfangsmæssigt ikke flere, end der har været. Men derfor kan deres kammerater godt have brug for at lære noget om død og sorg. Og på ét eller andet tidspunkt støder alle jo på det fænomen, som døden er," siger han.

Så ja, måske skal vi til at vænne os til, at børnebøger om døden skal have fast plads på reolen. Men hvad skete der egentlig med tanken om, at børn bare skal have lov at være børn, sorgløse og uskyldige, så længe de er det?

"Lige præcis med sorg og død så mener jeg ikke, at børn bare skal have lov at være børn. Hvis man bare lader et barn være barn, så står det jo dér og skal finde ud af det hele med sig selv."

Hvis et barn har mistet eller bare oplevet død, kan børnebøger om sorg være et godt referencepunkt mellem forældre eller bedsteforældre og børn, mener han.

"Især helt små børn har et svingende fokus. Det, der kendetegner dem er, at de bevæger sig meget ind og ud af ting. En billedbog kan fastholde dem i en lidt længere samtale. Men man skal også acceptere, hvis barnet siger: 'Nu vil jeg altså ikke høre mere,' eller 'nu skal vi læse noget andet'," siger han.

Også Ester Holte Kofod, ph.d.-stipendiat i psykologi ved Aalborg Universitet, ser børnebøgerne om sorg, død og tab som et positivt tegn på, at samfundet vender sig mod en accept af tilværelsens mørke sider.

"Børnebøger om sorg kan ses som del af en modreaktion på det stærke positivtetsimperativ i vores samtid. Måske er bøgerne et udtryk for, at vi har nået et mætningspunkt og begynder at efterspørge bøger, der omhandler de svære og smertefulde sider af tilværelsen? Og her har vi i skandinavisk børnelitteratur jo en lang tradition for at turde behandle svære emner på børns præmisser," siger hun.

Historisk set har der været børnebøger om døden siden 1700-tallet, forklarer Anna Karlskov Skyggebjerg, der er lektor i børnelitteratur ved Aarhus Universitet, DPU. I de såkaldte børneblade, der

var trykte pamfletter, som udkom til børn, var der ofte dødsannoncer.

"Og der var også masser af historier om børn, der døde. Døden har været så almindelig, også blandt børn, at man ikke så noget mærkeligt i, at den også var i tekster til børn," siger hun.

I 1800-tallet gjorde H.C. Andersen sit til, at børn også fik livets alvor at føle i eventyr som for eksempel "Den lille pige med svovlstikkerne". Døden findes også i børnefortællinger fra Første Verdenskrig, men efter Anden Verdenskrig glider døden stille og roligt ud af børnelitteraturen for først for alvor at vende tilbage i slut-1990'erne.

Her begynder en klar tendens, som har været frem til nu, siger Anna Karlskov Skyggebjerg.

"Jeg tror, der er to grunde til, at vi møder døden massivt i billedbøgerne. Den ene er, at vi her i Norden har tradition for tabuoverskridende litteratur til børn. Vi ser billedbogen som et medie, hvor man godt må bryde grænser og tabuer. Det andet er, at vi har en stærk samfundsmæssig tiltro til, at bøger kan være gode samtaleværktøjer."

Netop det, at bogen skal kunne bruges til noget og have et terapeutisk formål, er måske en fremherskende tendens, mener hun.

"Vi ser stadig de kunstneriske ambitiøse bøger, som evner at slå hul på noget dybt eksistentielt i kraft af fortællingen. Men det kan også se ud som om, vi lige nu ser en fremmarch af bøger, hvor døden er meget tydeligt til stede, og som nærmest har karakter af undervisningsmateriale. Og det kan godt være, de kan hjælpe til at åbne op for en god snak, men måske fungerer de bedst i et meget specifikt rum – sorggrupper for eksempel," siger hun.

Døden er et eksistentielt fænomen i børns liv, uanset om de har mistet nogen eller ej, forklarer Ditte Winther-Lindqvist, der er ph.d. og lektor i udviklingspsykologi ved Aarhus Universitet, DPU.

"De er i høj grad bange for at miste, og de mærer, børn har om natten, drejer sig ofte om, at de helt bogstaveligt bliver efterladt. Så selvom man ikke har oplevet døden endnu, så er temaet til stede," siger hun.

Har barnet rent faktisk har mistet et familiemedlem eller kender et barn, der har, vil bogen stensikkert ramme tanker, der kører rundt i det lille hoved. Men her skal man som voksen overveje, hvis behov, det er at læse en børnebog om døden, mener Ditte Winther-Lindqvist.

"Alle forældre spørger sig selv, hvordan de bedst kan støtte deres børn, hvis de kommer ud for en stor sorg. Og jeg ser i høj grad disse bøger som et udtryk for, at man har et stort fokus på at imødekomme børns sorg og hjælpe dem, der har mistet. Men jeg kan også blive bekymret over al den velmenighed. Det kan være hårdt at være tæt på et barn, der har mistet og svært at rumme den sorg, barnet har. Og har man for travlt med at reparere på det, så kan man komme til at overkonfrontere børnene," siger hun.

I det ligger, at der er forskel på alle børn. Men også at børn er dybt forskellige fra voksne, hvad angår behovet for at tale om og behandle sorg.

"Det er vigtigt ikke at have alle mulige forudindtagne holdninger til, hvordan børn skal have det, når de har mistet. Man skal hellere være ydmyg over for forskelligheden og lade være med at fortolke børnenes følelser ud fra en forestilling om, hvordan de MÅ have det," siger hun.

▲ "V" er en bog om sorg, savn og håb. En pige sammen med sin usynlige ven "V" ud for at lede efter sin far. Illustration: Malene Reynolds Laugesen.

▲ Hvis man skal sige det lidt brutalt, så er der kommet et marked for børnebøger om død.

ASK ELKLIT, PROFESSOR I TRAUMEPSYKOLOGI VED SYDDANSK UNIVERSITET

Børn bevæger sig nemlig af natur ind og ud af sorgens følelser. Derfor kan det også være problematisk, hvis man for eksempel i børnehaver og skoler begynder at bruge børnebøgerne som afsæt til at lave lange, koncentrerede forløb med små børn om døden, mener hun.

"Skal man så også have et helt forløb om kræft? Det kan gå hen og blive et helt årshjul fuld af problemer, som skal tages op. Bøgerne kan være gode på den måde, at døden ikke længere er noget tabubelagt og helt umuligt at tale om, og bliver sat lidt på linje med det at få en lillesøster. Men jeg ville samtidig være meget forsigtig med at stikke døden op i næsen på børn som noget, de særligt har brug for at forholde sig til, for de er egentlig i forvejen ret bange for døden, og der er ingen grund til at skræmme dem."

Man kan sidestille nogle af børnebøgerne om sorg med de selvhjælpsbøger, der kommer læssevis af til voksne i disse år, og som sælges på, at de kan fikse ethvert problem, mener Ditte Winther-Lindqvist.

"Men død og sorg er bare ikke problemer, man kan løse," siger hun. Hvis sorgbørnebøgerne får fast plads i børnehaver og SFO'er skal det pædagogiske personale spørge sig selv, hvem

det egentlig er, der har behov for at læse om Fies tur på kirkegården eller Annas farfar i himlen. Som forælder vil Ditte Winther-Lindqvist til enhver tid selv vælge for eksempel Astrid Lindgrens bøger, hvori temaer om tab og død dukker op i flere af fortællingerne.

"Der er så meget af den fantastiske

børnelitteratur, vi allerede har, som fint kommer ind på emnerne uden at udpensle det. 'Brødrene Løvehjerte' er et kunstværk og en større fortælling, som man også indimellem kan grine af. Når vi læser og nyder kunst, gør vi det jo ofte for at blive rørt og livsbekræftet. Men også for at grine sammen."

Debat om børnebøger og død

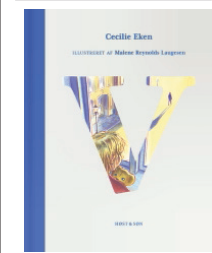
► Astrid Lindgrens berømte "Brødrene Løvehjerte", der udkom første gang i Sverige i 1973, vakte debat, da den kom. Fortællingen om brødrene Tvebak og Jonathan, der dør, blev, trods sin barskhed, beskyldt for ikke at være realistisk nok i et realistisk årti, fortæller Anna Karlskov Skyggebjerg.

► "Den vakte et fantastisk rum omkring døden og man frygtede, at det kunne få børn til at gå til ekstremer," siger hun.

► Siden har der været flere debatter om, hvor meget død må fylde i børnebøger, og for eksempel er norske Stian Hole, forfatter til billedbogen "Annas himmel" fra 2013, blevet kritiseret for at skrive for tungt og trist uden håb.

► "Ingen vil til nogen tid sige, at man ikke må skrive bøger til børn om død. Men må der være børn, der dør i fortællingen? Må sorg være uforløst? Der er en konstant forhandling af måden, det gøres på," siger Anna Karlskov Skyggebjerg.

Fem nye børnebøger om sorg

► "V" af Cecilie Eken, Høst & Søn, 2016. Poetisk billedbog om en piges rejse for at finde sin far, som har forladt hende.

► "Når jeg savner min far" af Alberte Winding, Gyldendal, 2016. Om en 13-årig pige, hvis familie går i opløsning, da faderen dør. Men så møder hun en ven, der giver hende adgang til en anden verden.

► "Oppe i himlen, nede i jorden" af Stine Melgaard Lassen, Forlaget Sole, 2016. Børnehavedrengen Anton har mistet sin far og savner ham meget.

► "Fie på Kirkegården" og "Fabian er vred" af Line Bundgård, Nyt Nordisk Forlag, 2016. To billedbøger der handler om, hvordan et grævlingsesken-depar håndterer tabet af deres far.

BØGER – og andre tryksager

ik Professionelt ik Hurtigt ik Fleksibelt

Grafisk arbejde
Tryk
Distribution
Salg
Digitalisering
Markedsføring

Ny udgave med mange flere "dyr"

Se alle de dyr, biologerne aldrig før har beskrevet!

Alle dyrene er fint illustreret

Mange flere bøger: www.bogshop.dk

Vandskaden og andre oversete dyr

